

„Rejtett irányzatok” az amerikai filmművészetben

A mai amerikai filmgyártás bonyolult világában két szembe-tűnő jelenséggel találkozhatunk. Művészi téren bizonyos — hivatalosan még nem elismert — tendenciák keltek fel az érdeklődést, gazdasági vonatkozásban pedig a gyártott filmek száma az utóbbi két év során erősen csökkent, elsősorban a televízió fenyegető konkurrenciája miatt. 1957-ben 277 film készült az Egyesült Államokban, amely jelenleg a harmadik filmgyártó ország India és Japán után.

Az amerikai (és elsősorban a hollywoodi) filmgyártás egészére változatlanul a »hagyományos műfajok« ápolása jellemző. A bűnügyi tárgyú, a vadnyugati környezetben játszódó és a jazz kultuszát terjesztő filmek többsége ósrégi, bevált receptek szerint készül és szilárdan tartja uralgó pozícióját az amerikai átlagnéző izlésvilágában.

Örvendetes ezzel szemben, hogy az utóbbi években bizonyos »titkos irányzatok« ütötték fel a fejüket az amerikai filmgyártás berkeiben.

Az első figyelemre méltó jelenség az ötvenes évek elején bontakozott ki a vadnyugati film (western) területén. John Ford rendezőt tekintik az új stílus kezdeményezőjének. Ennek lényege, hogy megtartja a vadnyugati történet hagyományos kereteit, de sokkal mélyebb, lélektani igényekkel ábrázolja a hősöket. A nagy revolverhős már nem bárgyu szépfiú, aki csak jól működő ökleinek és »halálbiztos« lövéseinek köszönheti a hagyományos sheriff még hagyományosabb szép lányának kegyeit. Gondolkodó és szenvedő ember, az erkölcsi eszmények diadaláért tudatosan küzdő nagy romantikus hős. Az első bátortalan kritikai hangok »neoromanticizmus«-nak keresztelték el ezt a jelenséget.

További érdekes és fontos körülmény, hogy a televízió végső fokokon jó hatást gyakorol az amerikai filmgyártásra, mert időszzerű társadalmi problémák

alaposabb elemzésére serkenti. Ez természetesen nem véletlen: a Hollywooddal nem rokonszenvező igényesebb alkotók érthetően a televízió köré tömörülnek. Részben ennek köszönhető, hogy a hollywoodi filmgyártásban újabban realista hangok is jelentkeznek és az ottani alkotók lassan megszabadulnak két legnagyobb betegségüktől: a maccarthyzmustól és az »impozáns arányok« lázas kultuszától (nem utolsósorban az égis erő mozivásznaktól). Erre utalnak olyan filmek, mint »A vihar közepén«, ez az értékes, teljesen a maccarthyzmus ellen irányuló mű (rendezője Daniel Taradash), az »Emberek a háborúban«, amelyet az európai kritika »minden idők legháborúellenesebb filmjének« tart (rendezője Anthony Mann), »A bűn városa«, amely a közéleti korrupció ellen veszi fel a harcot (rendezője Phil Karlson). Ez az irányzat — érthetően — mérges illatú virágokat is termel, olyan filmeket, amelyek a dolgozó ember érdekeivel ellentétesen ábrázolják és oldják meg a társadalmi problémákat.

Még csak egy jelenségről. A »szexuális bombák« vagy »atom-színésznők« ismert jelenségre gondolunk. Üzleti érdekek által diktált alaptörvény Hollywoodban, hogy a tömeget nem annyira a film története és eszméje érdekli, mint inkább a női és férfi főszereplő. Ha esetleg nem eléggé kíváncsi erre, akkor azzá kell tenni a propagandagépezet segítségével és nem vitatható, hogy Hollywood nagy eredményeket ért el ezen a téren... A mélyben azonban rejtett tendencia indult meg: az antisex-mozgalom, amelyet a nők, a családanyák kezdeményeztek. Ma a helyzet az, hogy a bevételi statisztikában a »szolid« színésznők filmjei járnak az élen... Nem tudjuk még hová fejlődnek az amerikai filmgyártás érdekes új tendenciái, de egy bizonyos léteznek, terjednek és jó filmekben ötenek testet.

IVÁNYI NORBERT